

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Лебединського Едуарда Броніславовича
«Психологічні особливості розвитку творчого потенціалу особистості
школяра в умовах рекреації»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук
за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Актуальність і перспективність тематики дослідження Лебединського Едуарда Броніславовича не викликають жодних сумнівів. «Революція гідності» оголила потребу українського суспільства у суттєвих та кардинальних змінах. Сьогодні, як ніколи, відчувається гостра потреба у сміливих, відповідальних, креативних лідерах – людях які вміють побачити перспективи та ресурси, органічно поєднати те, що, здається, не можливо поєднати, прийняти непопулярне рішення, але при цьому закласти підвалини для змін, росту та розвитку. Тому однією з важливих проблем сучасного суспільства є формування гармонійно розвинутої, творчо обдарованої особистості. Сучасні школярі – це майбутня культурна, творча, політична еліта, від професійного та творчого потенціалу яких залежить добробут та спокій країни. Можна сміливо стверджувати, що доля України залежить від того, чи будуть ефективно розвинуті та задіяні творчі та інтелектуальні можливості кожного її громадянина.

Не менш актуальною та важливою поряд з прикладною значущістю дослідження, є його теоретична значущість. Термін «творчий потенціал» досить широко використовується у різних галузях знань, отже є досить невизначеним, тому потребує окремого уточнення та роз'яснення. До того ж рекреаційне середовище як умова розвитку творчого потенціалу майже не вивчалось.

Доцільно також вказати, що тема дослідження пов'язана з «Концепцією художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах», «Комплексною програмою художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах», «Концепцією

Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016-2020 роки» та обрана відповідно до наукової програми кафедри психології розвитку та соціальних комунікацій «Психологічний супровід особистості школяра в рекреаційний період в контексті інноваційних технологій», що входить до тематичного плану Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського.

Дисертаційне дослідження побудовано методологічно послідовно та логічно. Автор чіткою формулює мету дослідження – вивчення психологічних особливостей розвитку творчого потенціалу особистості школяра, розробка та апробація програми розвитку творчого потенціалу в підлітковому та юнацькому віці в умовах рекреаційного закладу. Недостатня вивченість означеної наукової проблеми обумовили вибір здобувачем об'єкту та предмету дисертаційного дослідження. За об'єкт дослідження взято творчий потенціал, а за предмет – особливості творчого потенціалу особистості школярів різного віку та його розвиток в умовах рекреації.

Важливо зазначити, що ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, їхня достовірність в представленій дисертації засвідчується комплексним підходом, який реалізувався в адекватному методологічному апараті дослідження, у солідній вибірці дослідження (450 осіб), чіткій організації та ретельному аналізі результатів експерименту, використанні сучасних статистичних методів обробки даних (середнє арифметичне, кореляційний аналіз (коефіцієнт кореляції Спірмена), перевірка вірогідності різниці середніх значень за вибірками (t-критерій Ст'юдента).

Щодо основного змісту дисертаційної роботи, то вона складається з трьох розділів, які послідовно та логічно відображають напрямок та стратегію наукового пошуку автора.

У першому розділі здійснено аналіз досліджень творчого потенціалу особистості у сучасній вітчизняній та зарубіжній психологічній науці. Дано визначення поняття «творчого потенціалу» в межах інтегративного та

стратегіально-діяльнісного підходів. Визначені умови та механізми розвитку творчого потенціалу та реалізації творчих здібностей. Проаналізовано наукові підходи щодо розуміння структури творчого потенціалу та виділено основні складові: інтелектуально-творча, емоційно-вольова та мотиваційно-особистісна. Визначено поняття «рекреаційний період» та обґрунтовано, чому саме рекреаційний період є найбільш сприятливим для розвитку творчого потенціалу школярів.

Результати теоретичного аналізу знайшли своє продовження в другому розділі дисертації, оскільки стали підґрунтям для визначення процедури та основних етапів емпіричного дослідження, підбору діагностичних методик адекватних меті та завданням дослідження. Автор зробив ретельний, скрупульозний аналіз емпіричних даних, який послідовно був викладений у пунктах та підпунктах другого розділу. Він зміг дослідити структурні компоненти творчого потенціалу (мотиваційно-особистісний та інтелектуально-творчий) у випробуваних різних вікових груп, визначити особливості та темп розвитку означених компонентів на різних етапах шкільного навчання.

Аналізуючи більш ретельно та детально отримані результати емпіричного дослідження, можна дійти висновку, що молодший шкільний та підлітковий вік є сенситивними для розвитку саме мотиваційно-особистісного компоненту творчого потенціалу. Адже саме в цей період соціальна середа (мікро- та макросоціум) можуть або посилити або загальмувати розвиток творчого потенціалу. До речі, за результатами дітей вікової групи 8-10 років можна помітити гальмування, а подекуди й регрес, розвитку креативності. Тому, ми б рекомендували авторові продовжити наукові пошуки в напрямку дослідження впливу соціальної середи на розвиток творчого потенціалу та формулювання рекомендацій для фахівців, які будуть працювати з дітьми в цьому напрямку не тільки в умовах рекреації, а й в шкільних та позашкільних навчальних закладах.

У третьому розділі, дисертант представляє результати кореляційного аналізу показників, на основі яких визначає принципи та напрямки побудови тренінгової програми розвитку творчого потенціалу у підлітків та старшокласників, а також наводить результати її апробації. Застосування статистичних методів аналізу даних, отриманих до та після проведення тренінгу дозволило підтвердити ефективність запропонованої програми.

Загальні висновки, у яких наведено теоретичне узагальнення та наукове вирішення проблеми розвитку творчого потенціалу особистості школярів в умовах рекреації, відповідають меті та завданням дослідження та повністю відображають зміст дисертації.

Дисертаційна робота Е.Б. Лебединського чітко структурована, для презентації кількісних експериментальних даних використано таблиці, гістограми та графіки. Кожний розділ дисертаційного дослідження має виважені, відповідні до змістовної сторони тексту висновки, які доведені використанням прийомів статистичної оцінки емпіричних даних та належної їх якісної інтерпретації.

Подана дисертаційна робота свідчить про наукову зрілість автора, вміння бачити актуальність проблеми для психолого-педагогічної науки та освітньо-виховної практики, готовність розв'язувати їх на високому організаційному та науковому рівні.

Значущість отриманих дисертантом результатів та висновків відображається у їх науковій та практичній новизні. Так, уперше встановлено зміст та структуру творчого потенціалу школяра, визначено роль рекреаційного періоду для розвитку творчого потенціалу школяра, виявлені специфічні механізми та динаміка розвитку творчого потенціалу школярів різного віку; уточнені поняття «творчій потенціал», «рекреаційний період», «візуальна та вербальна креативність»; розроблено діагностичний комплекс для вивчення особливостей розвитку творчого потенціалу школярів та тренінгова програма розвитку творчого потенціалу підлітків та

старшокласників, яку можна використовувати в роботі психологічних служб дитячих рекреаційних, навчальних та вихованих закладів.

Основні результати дослідження вже впроваджені у процес професійної підготовки студентів факультету психологічної освіти Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського, Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника, Житомирського державного університету ім. Івана Франка та в роботу психологічної служби ДП УДЦ «Молода гвардія» м. Одеса.

Апробація і впровадження результатів дослідження відбувалися також шляхом обговорення на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях, щорічних науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу, аспірантів та студентів Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського та засіданнях кафедри.

Аналіз наукових праць здобувача дозволяє констатувати повноту відображення змісту дисертації у 5 публікаціях (з яких 1 у співавторстві, 1 у закордонному виданні), виданих у період з 2010 по 2015 роки. Слід зазначити ідентичність змісту автореферату та основних положень дисертації.

Автореферат дисертації відповідає сучасним вимогам щодо кандидатських дисертацій, достатньо повно відображає структуру, основні положення, результати та висновки дисертаційної роботи й дає цілісне уявлення про проведене дослідження.

Враховуючи позитивний потенціал дисертаційної роботи, хотілося б висловити дисертанту певні зауваження та побажання:

1. В роботі не досить чітко розкриті відмінності між поняттями «творчий потенціал» та «творчі здібності».
2. Бажано було б більш чітко диференціювати вибірку дослідження та вибірку розвивального експерименту.
3. В розділі 3.1 та 3.2 представлені розрахунки взаємозв'язку структурних компонентів творчого потенціалу методом кореляційного

аналізу, але велика кількість статистичних показників представлених у вербальній формі ускладнює їх сприйняття та аналіз. На наш погляд, доцільно було застосувати наочне надання матеріалу у вигляді кореляційних плеяд.

4. У вступній частині до програми тренінгу автор виділяє різні групи (категорії) дітей (сироти, діти з неблагополучних та благополучних сімей, тощо), які потребують різного, іноді специфічного, психологічного супроводу. Не зрозуміло, чи враховувались ці особливості при складанні програми тренінгу, або вона є універсальною для всіх категорій дітей.

Пред'явлені зауваження та побажання не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження і не знижують наукової та практичної цінності представленої до захисту дисертаційної роботи.

Дисертація на тему «Психологічні особливості розвитку творчого потенціалу особистості школяра в умовах рекреації» є закінченим самостійним дослідженням актуальної проблеми, має суттєву наукову новизну й практичну значущість, відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор, Лебединський Е.Б., заслуговує присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Офіційний опонент:
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри соціальної роботи та
кадрового менеджменту
Одеського національного
політехнічного університету

В.А. Гузенко

Вчений секретар ОНПУ,
кандидат технічних наук

В.І. Шевчук